

NOWA ZELANDIA: WPŁYW CZYNNIKÓW GLOBALIZACJI NA ROZWÓJ POLITYKI IMIGRACYJNEJ

MARCIN WAŁDOCH

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

W artykule podjęto się analizy polityki imigracyjnej w Nowej Zelandii. Polityka ta wpływała również na prawo imigracyjne, co odzwierciedla się w tekście. Autor przyjął założenie, że procesy globalizacji, takie jak unifikacja postaw i integracja gospodarcza oraz dywersyfikacja kulturowa, były czynnikami determinującymi rozwiązania przyjęte przez władze brytyjskie i nowozelandzkie w zakresie polityki imigracyjnej w czasie ostatnich 150 lat. To studium skoncentrowane jest na przypadku Polaków, na barierach i możliwościach osiedleńczych, jakie tworzyli politycy i ustawodawca w Aotearoa. Postawiono hipotezę, stanowiącą przypuszczenie, że polityka imigracyjna w Nowej Zelandii i związane z nią ustawodawstwo kreowane były stosownie do priorytetów życia gospodarczego i dominujących ideologii. Dokonana analiza i synteza obejmuje okres od podpisania traktatu z Waitangi (1840 r.) do 2015 r.

Słowa kluczowe: Nowa Zelandia, polityka imigracyjna, Polacy za granicą, studia postkolonialne

NEW ZEALAND: INFLUENCE OF GLOBALIZATION FACTORS
ON THE DEVELOPMENT OF IMMIGRATION POLICY

In this article an author conducts an analysis of New Zealand's immigration policy. This policy influenced also immigration law, which is mirrored in the text. The author has made an assumption that the processes of globalization such as: the unification of attitudes, economic integration, and cultural diversification were the determining factors behind the solutions applied in British and New Zealand immigration policy over the past 150 years. This study is focused on the case of Poles, on the barriers and possibilities for settlers,

which were created by politicians and legislators. The hypothesis is that immigration policy and immigration law that are bound with each other were created according to the priorities of economic life and dominant ideologies. The conducted analysis and synthesis concern the period from the time The Treaty of Waitangi (1840) to the year 2015.

Keywords: New Zealand, immigration policy, Poles abroad, postcolonial studies

WSTĘP

Globalizacja, zapoczątkowana odkryciami geograficznymi w XV w., przeszła przez kilka faz. Po fazie pierwszej, początkowej (odkryć geograficznych), nastąpiła faza druga, czyli industrializacja, która rozpoczęła się na szeroką skalę w XIX w. Fazą trzecią był „upadek globalizacji” związany z wybuchem dwóch wojen światowych, co oddalało od siebie różne państwa i modele kulturowo-cywilizacyjne. Po II wojnie światowej rozpoczęła się kolejna faza, tzw. współczesnej globalizacji, która charakteryzuje się wysokim stopieniem zintegrowania ekonomicznego świata i dynamicznego wzrostu wszelkich powiązań pomiędzy różnymi rejonami globu. Globalizacji współczesnej towarzyszy rewolucja telekomunikacyjna i silne usieciowienie poprzez Internet¹.

Obecna faza rozwoju technologicznego pozwala na przemieszczanie się ludzi z kontynentu na kontynent, z dnia na dzień. Ludzie przy tym przenoszą swoje postawy i zachowania, wartości i normy². Jednocześnie procesy globalizacyjne nie zniosły państw narodowych, wpłynęły natomiast na możliwość swobodnego osiedlania się, kształtując tym samym formy tożsamości zbiorowej i indywidualnej³. Zjawisko to prowadzi także do wykorzeniania się jednostek⁴. Globalizacji przypisuje się działania unifikacyjne i dywersyfikacyjne, które przyczyniają się do dehumanizacji życia⁵. W tej rzeczywistości ujawnia się negatywny obraz jej oddziaływania poprzez „drenaż mózgów”. Różnorakie

¹ J. A. Scholte (2005), *Globalization: a critical introduction*, London: Palgrave Macmillan, passim.

² Z. Bauman, *Globalizacja: i co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, s. 5–10.

³ A. Gwiazda (2008), Poszukiwanie tożsamości w ponowoczesnym świecie, „Przegląd Polityczny” nr 2, s. 7–11.

⁴ M. Budyta-Budzyńska (1997), Nowa etniczność w procesie modernizacji, „Studia Polityczne”, nr 7, s. 137.

⁵ A. Chodubski (2007), Nowe wyzwania w badaniach stosunków międzynarodowych, w: Chodubski A., Malinowski M., Polak E., Trawicki P., (red.), *Kształtowanie się Nowego Ładu Międzynarodowego*, Gdańsk: Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, s. 19.

diaspory korzystają w tej mierze z nowych technologii, utrzymują stały kontakt z miejscem wychodźstwa⁶. Ludność świata funkcjonuje dzięki temu w większej liczbie miejsc, co zyskało sobie nazwę transmigracji i świadczy o nomadyczności współczesnego człowieka⁷. W rzeczywistości globalizacji ujawniają się: narzucanie wzorców życia kulturowo-cywilizacyjnego przez podmioty silniejsze słabszym, oddolne oswajanie obcych wzorców i postaw, nawiązywanie kontaktów w ramach procesów konwergencji. Zjawiskom tym obecnie towarzyszą tendencje do koegzystencji, kompromisów, przenikania się, konfliktów⁸. Jako znak czasów globalizacja zrodziła wyzwania dla ludzkości, takie jak: skażenie środowiska, biedę, głód, bezrobocie, wyczerpywanie się zasobów naturalnych. Problemy te zmuszają ludzkość do współdziałania w skali globalnej⁹. Najnowszym zjawiskiem jest powstanie prekariatu, czyli klasy społecznej ludzi, którzy żyją bez pewności jutra, bez zapewnienia, że jutro będą mieli pracę, którą mają dziś, pomimo relatywnie wysokich kwalifikacji i umiejętności¹⁰. W odniesieniu do procesów migracji zewnętrznej, w tym przypadku imigracji, społeczności przyjmujące imigrantów w dobie globalizacji wykazują wysoki stopień akceptacji dla niektórych elementów kultury imigrantów, która włączana jest w szerszy kod kulturowy danego społeczeństwa¹¹. Pisze się o wysokim prawdopodobieństwie doceniania różnorodności kulturowej we współczesnym świecie¹², co może sprzyjać powstawaniu amalgamatów kulturowych. Procesowi temu towarzyszy nieustanna rekonstrukcja tożsamości zbiorowej¹³. Twierdzi się, że społeczeństwo nowozelandzkie w aspekcie kulturowo-cywilizacyjnym jest

⁶ J. Naisbitt (1997), *Megatrendy: dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie*, przeł. P. Kwiatkowski, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, s. 104.

⁷ M. Okólski, A. Fihel (2010), *Demografia. Współczesne zjawiska i teorie*, Warszawa: Wydawnictwo naukowe Scholar, s. 34.

⁸ A. Chodubski (2009), Globalizacja – idea i rzeczywistość przemian cywilizacyjnych, w: Giedz M., Kozłowski A. R., Majewski R. (red.), *Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym*, Warszawa: CeDeWu, s. 211, 215.

⁹ Idem (2007), Local Government and The Global Civil Society, „Polish Political Science”, vol. XXXVI, s. 101.

¹⁰ G. Standing (2011), *The Precariat. The New Dangerous Class*, London – New York: Bloomsbury Academic.

¹¹ H. Kubiak (1980), Teoria, ideologia, polityka asymilacji. Szkic problemu, w: Kubiak H., Paluch A. K. (red.), *Założenia teorii asymilacji*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład im. Ossolińskich, s. 17.

¹² W. Burszta (2008), Świat jako więzienie kultury. *Pomyślenia*, Warszawa: PIW, s. 158.

¹³ S. N. Eisenstadt (2009), *Utopia i nowoczesność. Porównawcza analiza cywilizacji*, przeł. A. Ostolski, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 116.

synkretyczne¹⁴, choć wizja wielokulturowości ulega kontestacji przez nowozelandzkich autochtonów, tj. Maorysów, którzy wciąż domagają się respektowania modelu biculturowego, mającego źródła w traktacie z Waitangi z 1840 r.¹⁵ (*The Treaty of Waitangi*). Swoistością obecnej rzeczywistości nowozelandzkiej jest próba kreowania narodu w odniesieniu do praktyk zgodnych z logiką neoliberalizmu¹⁶, co w zasadniczy sposób wpływa na kształtowanie polityki imigracyjnej. Charakterystyczne cechy Nowej Zelandii jako państwa, takie jak: wyspiarskość, daleka odległość od innych suwerennych państw (2150 km od Australii), spuścizna kolonialna, przynależność do państw Commonwealth, anglosaski model systemu prawnego (*common law*), uzależnienie gospodarki narodowej od eksportu, ogromne zróżnicowanie etniczne i narodowe, wysoki poziom życia (w sensie jakości i dostatności), to czynniki, które dodatkowo warunkowały rozwój polityki imigracyjnej od 1840 r. (tj. od chwili podpisania traktatu z Waitangi pomiędzy wodzami maoryskimi a królową brytyjską) po czasy obecne. W tym studium autor przyjmuje, że globalizacja odnosi się do unifikacji i dywersyfikacji w dwóch obszarach: gospodarce i szeroko pojętej kulturze. *A priori* przyjęto założenie, że kształtowanie polityki imigracyjnej pozostaje domeną suwerennych państw, szczególnie istotną dla całego systemu politycznego w tak wybitnie imigracyjnym społeczeństwie jak nowozelandzkie.

Polacy do Nowej Zelandii zaczęli emigrować ponad 150 lat temu, zagadnienie emigracji Polaków do Aotearoa¹⁷ przedstawili na kartach swych książek J. W. Pobóg-Jaworowski¹⁸ i Leszek Wątróbski¹⁹ oraz Dariusz Zdziech²⁰. Celem autora w tym artykule jest ukazanie możliwości i barier osiedleńczych dla Polaków w polityce imigracyjnej Nowej Zelandii od 1840 do 2015 r.

¹⁴ K. Ćwikliński (2012), The main factors conditioning formation of the civil society in New Zealand in the background of globalization process, w: Tökölyová T., Modrzejewski A. (red.), *Current issues of politics and society*, Tbilisi: Europe Our House Press, s. 26–28.

¹⁵ N. Seuffert, (2010), Shares and Caring: Stories of Law, Enterprise, Identity and Culture, „NZSA Bulletin of New Zealand Studies”, Issue no. 2., s. 53–66.

¹⁶ M. Waldoch (2015), New Zealand: idea of nation, „Cywilizacja i Polityka”, nr 15, passim.

¹⁷ Aotearoa – w języku maoryskim „długa biała chmura” – jest to maoryska nazwa Nowej Zelandii.

¹⁸ J. W. Pobóg-Jaworowski (1990), *History of the Polish Settlers in New Zealand 1776–1987*, Warszawa: CHZ “Ars Polonia”.

¹⁹ L. Wątróbski (2011), *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983*, Szczecin: Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe Zapol.

²⁰ D. Zdziech (2007), *Pahiatua – „Mała Polska” małych Polaków*, Kraków: Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”.

HIPOTEZA I MATERIAŁY EMPIRYCZNE

Przypuszcza się, że polityka imigracyjna w Nowej Zelandii i związane z nią ustawodawstwo kreowane były stosownie do priorytetów życia gospodarczego i dominujących ideologii. Postawiono pytania badawcze: Jakie miejsce zajmowali Polacy w polityce imigracyjnej w Nowej Zelandii? Jakie główne ideologie i stereotypy ukształtowały politykę imigracyjną w Aotearoa? W jaki sposób wprowadzano bariery i możliwości osiedleńcze dla imigrantów, w tym Polaków, w Nowej Zelandii? Jaki wpływ na politykę nowozelandzką w zakresie imigracji miała (ma) sytuacja ekonomiczna świata i kraju kiwi? W czym przejawiają się swoistości polityki imigracyjnej Nowej Zelandii na tle innych państw „typowo imigranckich”?

Celem przeprowadzenia analizy zagadnienia podjęto się przeglądu aktów prawnych powstałych w Nowej Zelandii od 1840 do 2015 r., jak też materiałów nowozelandzkiej Izby Reprezentantów (*House of the Representatives*) oraz doniesień prasowych i literatury przedmiotu. Uzupełnieniem były materiały źródłowe zgromadzone w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (kwerenda prowadzona w 2010 r.) oraz dokumenty z Instytutu Hoovera w Stanach Zjednoczonych (kwerenda elektroniczna). Dokonano analizy i syntezy wskazanego materiału. Spośród ujęć teoretycznych wykorzystano poststrukturalizm i teorię postkolonialną oraz teorię imperializmu, ukazującą wysysk tkanki państw, które uległy kolonizacji przez przedstawicieli cywilizacji zachodniej²¹. Wykorzystano metodę kolejnych zbliżeń, polegającą na wiązaniu cech powtarzających się zjawisk w różnych ujęciach teoretycznych i metodologicznych²². W rozpatrywaniu zagadnień prawnych przyjęto w zasadzie dwie perspektywy, tj. kulturalizm jako reprezentację różnych kultur i norm społecznych w prawie oraz perspektywę krytyczną, która w prawie widzi narzędzie reprodukcji i organizowania społeczeństwa i władzy, a nawet element inżynierii społecznej. W tym ujęciu kwestia prawa w prezentowanym studium staje się kwestią polityczną i społeczną. Konsekwencją takiego ujęcia jest przyjęcie założenia, że prawo odzwierciedla relacje ekonomiczne, jest to więc też perspektywa marksowska, uwzględniająca późniejsze krytyczne perspektywy na prawo (*Criti-*

²¹ L. Gandhi (2008), *Teoria postkolonialna. Wprowadzenie krytyczne*, przeł. J. Serwański, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, s. 29–30; B. Krauz-Mozer, P. Borowiec (2008), *Teorie globalizacji jako przykład braku jednoznaczności współczesnych procesów zmiany*, w: Krauz-Mozer B., Borowiec P. (red.), *Globalizacja – nieznośne podobieństwo? Świat i jego instytucje w procesie uniformizacji*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 27.

²² A. Chodubski (2006), *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 131.

cal Legal Studies), którego funkcją jest zabezpieczenie i odtwarzanie hierarchii społecznej. Prawo, według autora tego artykułu, istnieje w końcu w imię czegoś, co psychoanalityczne ujęcie kategorii prawnych ujawnia jako rzeczywisty cel całego systemu instytucjonalnego²³.

WOLNOŚĆ OSADNICZA

Po odkryciu Nowej Zelandii przez Holendra Abla Tasmana w 1624 r.²⁴, nastąpił długi okres, w którym nikt w Europie nie interesował się tą ziemią. Dopiero wyprawy morskie Anglika kapitana Jamesa Cooka, z których pierwsza została przeprowadzona w 1770 r.²⁵, wzmożyły ogólną uwagę państw kolonialnych na tej części świata. Od samego początku prym w eksplorowaniu nowozelandzkiej rzeczywistości przypadł Anglikom, którym towarzyszyli również przedstawiciele innych narodów, jak dwaj Polacy Jan i Jerzy Forsterowie, będący botanikami w drugiej wyprawie Jamesa Cooka na wody Oceanii i do Aotearoa w latach 1772–1775²⁶.

Pierwsze osady białego człowieka w Nowej Zelandii poczęły tworzyć wielorybnicy angielscy, amerykańscy i francuscy od początków XIX w. W związku z tym doszło do nawiązania pierwszych stałych kontaktów mieszkańców osad cywilizacji zachodniej z autochtonami. Ówczesne stosunki były napięte i zapowiadały przyszły rozwój relacji z Maorysami w atmosferze konfliktu. Punktem kulminacyjnym rozwoju wielorybniczego osadnictwa był moment kanibalistycznej napaści Maorysów na załogę okrętu „Boyd”, za złe traktowanie jednego z ich ziomków na pokładzie, co skutkowało ustaniem handlu i kontaktów na około dwie dekady, w czasie których kraj kiwi nie mógł się pozbyć famy „najniebezpieczniejszego miejsca na Ziemi”²⁷.

Kiedy pogłoski przygasły, a osadnictwo zaczęło ponownie rozkwitać, stary problem powrócił ze zdwojoną siłą i to w okresie, w którym Francuzi zaczęły rywalizować z Anglikami o wpływy na wyspach nowozelandzkich. Wówczas, w 1837 r., osadnicy wystosowali do króla angielskiego Williama IV petycję o objęcie ich ochroną. Ten krok osadników brytyjskich, głównie kupców i misjo-

²³ B. Dupret (2010), *Prawo w naukach społecznych*, przeł. J. Stryczyk, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 17–126.

²⁴ M. King (2003), *The Penguin history of New Zealand*, Auckland: Penguin Books, s. 93.

²⁵ *Ibid.*, s. 15.

²⁶ J. Forster (2000), *A voyage round the World*, w: Thomas N., Berghof O. (red.), Volumes I&II, Honolulu: University of Hawaii Press, passim.

²⁷ K. Sinclair [b.d.], *A History of New Zealand*, [b.d.], s. 33–36.

narzy w liczbie ok. 200 (na ogólną liczbę ok. 2 tys. europejskich osadników)²⁸, przyczynił się do położenia kamienia węgielnego pod nowozelandzką państwowość. Do tamtego momentu w Nowej Zelandii mógł się osiedlać praktycznie każdy, kto tylko zdołał dotrzeć na ląd jednej z wysp kraju kiwi. Jednocześnie w wyniku braku władzy politycznej szerzyła się anarchia. Początkowo Brytyjczycy nie reagowali na apele osadników z antypodów, ale na przełomie lat 1839 i 1840 zdecydowano o podjęciu interwencji z udziałem żołnierzy brytyjskich²⁹.

O tamtym okresie tak pisał w przedmowie do książki Sygurda Wiśniowskiego Bolesław Olszewicz: „Na Nowej Zelandii panuje wciąż jeszcze jedno tylko prawo – prawo pięści. Celne oko, dobry pistolet i garść suchego prochu umożliwiają spełnienie wszelkich pragnień i życzeń. [...] Wakefield, zniecierpliwiony uporczywym przewlekaniem sprawy przez rząd, ujmuje w swe ręce inicjatywę i jemu właściwie zawdzięcza Wielka Brytania nową kolonię”³⁰. W ujęciu tym to nie urzędnicy brytyjscy byli założycielami nowozelandzkiej państwowości – jej ojcem jawi się angielski wizjoner i utopista Edward Gibbon Wakefield, uczeń utylitarystów angielskich, takich jak Jeremy Bentham³¹, w którego ideach dysponowania ziemią widoczne były myśli fizjokratów, czyli pierwszej nowożytnej szkoły ekonomicznej³². Michael Foucault w filozofii utylitarystycznej dostrzegał: „[...] podbudowę owego świeżego wynalazku, jakim było wówczas rządzenie populacją”³³. Bez wątplenia polityka imigracyjna wpływa na strukturę demograficzną.

W tym samym okresie, w którym wysłano petycję do króla brytyjskiego, powołano Towarzystwo Nowej Zelandii, propagujące koncepcje systematycznej kolonizacji Aotearoa. Tym planom przeciwstawiali się w Anglii przede wszystkim przedstawiciele zgromadzeń misjonarskich anglikanów i weslejan. Plany kolonizacji w założeniach członków Towarzystwa Nowej Zelandii nie uwzględniały praw Maorysów do swej ziemi. W powstającym fermentem politycznym kształtowały się trzy wizje kolonizacji Aotearoa: 1. stworzenia społeczeństwa

²⁸ P. Hudson (2001), English emigration to New Zealand, 1839–1850: information diffusion and marketing a new world, „Economic History Review”, t. LIV, nr 4, s. 68–682.

²⁹ N. Davies (2007), *Wyspy. Historia*, przeł. E. Tabakowska, Kraków: Wydawnictwo Znak, s. 632; K. Sinclair, *A History of New Zealand...*, s. 53–56.

³⁰ S. Wiśniowski (1956), *Dzieci królowej Oceanii. Powieść uzupełniona opisem wędrówek autora po Nowej Zelandii*, Warszawa: Czytelnik, s. 16, 18.

³¹ J. Rawls (2010), *Wykłady z historii filozofii polityki*, przeł. S. Szymański, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, s. 512.

³² E. Hobsbawm (2013), *Wiek rewolucji 1789–1848*, przeł. M. Starnawski, K. Gawlicz, Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, s. 219.

³³ M. Foucault (2010), *Bezpieczeństwo, terytorium, populacja*, przeł. M. Herer, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 94.

„białej Nowej Zelandii” autorstwa E. G. Wakefielda, w której autochtonów nowozelandzkich przedstawiano jako „dzikusów”; 2. chrystianizacji Maorysów i jednoczesnego zamknięcia Nowej Zelandii na kolonizację postulowaną przez środowiska anglikańskich misjonarzy; 3. kolonizacji i utworzenia społeczeństwa pluralistycznego, w którym Maorysi byłiby pełnoprawnymi członkami nowego społeczeństwa. Ostatnia koncepcja była to propozycja zaludniania wysp nowozelandzkich, którą wysuwali brytyjscy urzędnicy: James Busby, rezydent brytyjski w Aotearoa, i przyszły gubernator Nowej Zelandii William Hobson. W ujęciu ogólnym zwyciężyła trzecia koncepcja, choć dwie pozostałe również częściowo realizowane były przez środowiska misjonarskie i związane z Towarzystwem Nowej Zelandii. Jeszcze w 1840 r., w styczniu, J. Hobson na prawie „pierwszego odkrywcy” anektował Wyspę Południową Nowej Zelandii do Wielkiej Brytanii. W lutym 1840 r. gubernator W. Hobson podpisał z wodzami maoryskimi traktat z Waitangi, dzięki czemu Aotearoa stawała się częścią Zjednoczonego Królestwa³⁴. Ten moment właśnie wyznacza cezurę, od której Londyn zyskał pełną kontrolę nad polityką migracyjną Aotearoa (w latach 1840–1841 Nowa Zelandia pozostawała formalnie pod jurysdykcją australijskiej Nowej Południowej Walii). Traktat ten stał się też w przyszłości podstawą wysuwanych przez Maorysów roszczeń co do prawa imigracji do Nowej Zelandii, przysługującego tylko wymienionym w preambule traktatu mieszkańcom Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej³⁵. Poza tymi zmianami życie gospodarcze Maorysów bardzo miało się zmienić poprzez oddziaływanie kapitalizmu, wytwarzającego społeczeństwo klasowe³⁶, którego autochtoni wcześniej nie znali. W tym okresie, od odkrycia Nowej Zelandii do lat 60. XIX w., a nawet 90. XIX w. przypadku drzew *kauri*, prowadzono wobec kraju Maorysów łupieżczą politykę gospodarczą, Brytyjczycy na masową skalę grabili nowozelandzkie dobra i surowce³⁷.

Od lat 40. XIX w. notowano niespotykaną wcześniej w historii Starego Kontynentu falę migracji zamorskiej. Przypuszcza się, że w tym okresie wyemigrowało z Europy około 50 milionów ludzi³⁸. Pierwsza wielka fala emigracji do Nowej Zelandii była następstwem tzw. gorączki złota, która wybuchła w latach 1861–1863 w regionie Otago na Wyspie Południowej. Fali tej towarzyszyło zastosowanie przez władze nowozelandzkie (do 1907 r. – władze kolonii brytyjskiej) barier dla imigrantów w polityce i ustawodawstwie. Świadectwem wzmo-

³⁴ K. Sinclair, *A History of New Zealand...*, s. 60–73.

³⁵ <http://www.teara.govt.nz> [data dostępu: 4.02.2016].

³⁶ A. Giddens (2010), *Nowoczesność i tożsamość: „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 302.

³⁷ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 125.

³⁸ P. Hudson, *English emigration to New Zealand...*, s. 680–682.

żonej imigracji i handlu stawała się deprawacja polityczna Maorysów, którzy po początkowym okresie względnej stabilizacji warunków życia po „zderzeniu z białym człowiekiem” tracili możliwości realizacji swoich aspiracji życiowych w nowym otoczeniu społecznym³⁹. Wśród pierwszej masowej fali imigracyjnej byli już w latach 60. XIX w. Chińczycy⁴⁰ o wyznaniu muzułmańskim⁴¹. Doprowadziło to do stanu, w którym w 1874 r. ok. 6% mieszkańców prowincji Otago stanowili Chińczycy⁴². Nowozelandzkie ustawodawstwo do 1881 r. nie stwarzało żadnych barier migracyjnych, a w sensie politycznym nie tylko władze kolonii, ale też władze jej prowincji przyczyniały się do stwarzania bodźców migracyjnych, choćby takich, jak przydzielanie darmowych działek ziemi nowo przybyłym osadnikom (rada prowincji Auckland w latach 50. XIX w. proponowała 40 arów ziemi – na miejscu emigranci przekonywali się, że owa ziemia to najczęściej tereny bagniste i wymagające karczowania)⁴³. Większość imigrantów z Anglii uciekała przed rozwijającą się tam od lat 40. XIX w. industrializacją do różnych krajów, między innymi do Nowej Zelandii⁴⁴.

Gorączka złota i wskazane bodźce oraz zapoczątkowana urbanizacja Nowej Zelandii stworzyły wyzwanie modernizacji nowozelandzkiej infrastruktury, któremu sprostał plan premiera Juliusa Vogela, utworzony na początku lat 70. XIX w. i oparty na projekcie wielkich pożyczek publicznych. Elementem tego planu było wdrożenie skodyfikowanej listy udogodnień dla imigrantów, gdyż przewidywane wielkie inwestycje, między innymi w deforestację i rozwój kolejnictwa, wymagały ogromnej siły roboczej. Dlatego w 1873 r. przegłosowano ustawę o pożyczce na imigrację i roboty publiczne (*Immigration and Public Works Loan Act 1873*). Akt ten nie wprowadzał żadnych barier dla emigrantów, natomiast w sposób pośredni dawał bodziec w postaci gwarancji pracy dla 200 tys. nowych osadników⁴⁵. Sytuacja ta stwarzała Polakom możliwości emigracji do Aotearoa z ziem polskich, znajdujących się wówczas pod zaborami. Poza jednostkami wybitnymi, takimi jak Michał Albert Kasjusz, który stał się członkiem Rady Prowincjonalnej Otago⁴⁶, do kraju kiwi napływały w latach 1872–1883 pierwsze zorganizowane fale osadników polskich, w przeważającej mierze chłopów

³⁹ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 209–214.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 175.

⁴¹ <http://www.macnz.org/about-us/> [data dostępu: 1.02.2016].

⁴² M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 210.

⁴³ K. Sinclair, *A History of New Zealand...*, s. 102–106.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 99–101.

⁴⁵ *Immigration and Public Works Loan Act 1873*, <http://www.legislation.govt.nz>, [data dostępu: 1.02.2016].

⁴⁶ A. Chodubski (2007), Specyfika kształtowania się zbiorowości polonijnej w Nowej Zelandii, w: Szymański J., Wieczorek W. (red.), *Z Sybiru na drugą półkulę. Wojenne losy polskich dzieci*

z Pomorza Gdańskiego, z terenów pomiędzy Chojnicami a Gdańskiem⁴⁷. Zmiany strukturalne wywołane inwestycjami J. Vogela były ogromne, a Nowa Zelandia zyskała dzięki nim też swoje pierwsze połączenie telegraficzne ze światem, co wpłynęło na rozwój gospodarczy, zmieniło strukturę produkcji i stanowiło nowozelandzką rewolucję przemysłową⁴⁸.

W nowozelandzkiej gospodarce i eksporcie przełomem, który zadecydował o dynamice dalszego rozwoju, okazało się wynalezienie i zastosowanie zamrażarek, dzięki czemu od początku lat 80. XIX w.⁴⁹ produkty nabiałowe z Aotearoa trafiały na londyński rynek. W okresie tzw. wolności osadniczej Polacy w Nowej Zelandii, uczestnicząc w życiu politycznym tego kraju, stawali się inwestorami, pierwszymi kompradorami i osobami publicznymi, cieszącymi się znacznym szacunkiem współobywateli tej brytyjskiej kolonii. Istotne było to, że poprzez swoje silne związki z Kościołem katolickim poczęli wytwarzać znaki kultury materialnej i niematerialnej, charakterystyczne dla kultury polskiej. Budowano więc kościoły (przykładowo w Inglewood) i wytwarzano drobne przedmioty związane z symboliką narodową⁵⁰.

RASIZM I INDUSTRIALIZACJA W „BIAŁEJ NOWEJ ZELANDII”

Pierwsza prawdziwa bariera imigracyjna została wprowadzona przez rząd Nowej Zelandii z pobudek natury politycznej, w odpowiedzi na rzeczywiste żądania określonych grup społecznych. W efekcie tych żądań przegłosowano zapisy ustawy o chińskich imigrantach z 1881 r. (*Chinese Immigrants Act 1881*). Ten akt prawny niósł ze sobą kodyfikację dyskryminacji rasowej w rzeczywistości nowozelandzkiej. Od chwili przyjęcia ustawy do Nowej Zelandii nie mogło przybywać na statkach więcej Chińczyków aniżeli jeden na każde 10 ton wyporności statku (później, w związku z ogólnym zwiększeniem tonażu statków handlowych, próg ten podniesiono do 200 ton). Jeśli ta wartość zostałaby przekroczona przez zbyt dużą liczbę Chińczyków znajdujących się na statku morskim przybywającym do Nowej Zelandii, władze mogły nałożyć na właści-

z Pahiatua, Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 86; J. W. Pobóg-Jaworowski, *History of the Polish Settlers in New Zealand 1776–1987...*, s. 16.

⁴⁷ A. Chodubski, *Specyfika kształtowania się zbiorowości polonijnej w Nowej Zelandii...*, s. 86; M. Kałuski, *Kaszubi w Nowej Zelandii: Niemcy czy Polacy?*, <http://www.calpolonia.com/index.php?siteId=pl&p=article&aid=285> [data dostępu: 1.02.2016].

⁴⁸ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 127–128, 210, 229.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 238.

⁵⁰ L. Wątróbski, *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983...*, s. 17–127.

ciela statku lub na kapitana karę pieniężną do 10 funtów za każdego Chińczyka powyżej limitu. Przewidywano także dodatkowe kary do 20 funtów za nielegalne wysadzanie Chińczyków na brzeg, a na właścicieli statków morskich w takich przypadkach można było nałożyć nawet surowszą karę: zajęcia ich mienia, czyli przede wszystkim statku. Każdy przedstawiciel Państwa Środka w związku ze swoim przybyciem był też zmuszony do uiszczenia opłaty o wartości 10 funtów⁵¹. Prawo antyimigracyjne wobec Chińczyków wprowadzono głównie z pobudek ideologicznych, większość imigrantów z tej grupy stanowili bowiem samotni mężczyźni. W związku z tym ważne było stanowisko zarówno Maorysów, jak i Pakeha⁵², sprzeciwiających się małżeństwom mieszanym z Chińczykami.

Pierwsze ostrze antyimigracyjne zostało wymierzone w ludzi rasy żółtej, co również obecnie musi być odbierane jako przejaw rasizmu ówczesnej społeczności nowozelandzkiej. Determinizm rasowy jako ideologia rozprzestrzenił się w świecie Zachodu i jego koloniach za sprawą filozofii Artura Gobineu wyłożonej w jego *Eseju o nierówności ludzkich ras*, w którym prezentował stanowisko wyższości rasy białej, a zwłaszcza rasy aryjskiej. Do tych poglądów przychylił się Houston Chamberlain, który w książce *Podstawy XIX wieku* potwierdził założenia rasistowskie. Tezy H. Chamberlaina ułatwiły później przejście hitlerowcom kontroli nad społeczeństwem niemieckim.

W kręgu wpływów brytyjskich mówiło się o „szlachetnym rasizmie”, związanym z propagowaniem cywilizacji wśród ludów i ras zacofanych. Mieszanie się ras, w perspektywie rasistowskiej, miało doprowadzić do upadku cywilizacji⁵³. W tym względzie dostrzega się, jak trafny był sąd Ludwika Krzywickiego o wpływie „wędrówki idei” z państw wyżej rozwiniętych do rozwijających się⁵⁴ (w tym ujęciu i rasizm stawał się „szlachetny”). W sensie ideologicznym uporano się z obecnością Maorysów na gruncie nowozelandzkim, lansując pogląd, głównie dzięki Edwardowi Treagerowi, że Europejczycy i Maorysi mają wspólne korzenie aryjskie, gdyż Maorysi zaliczają się do rasy kaukaskiej⁵⁵. Dla Chińczyków natomiast powstała poważna bariera osiedleńcza, której w tamtym czasie nie napotykali przedstawiciele innych ras i narodowości (dyskryminacja

⁵¹ *Chinese Immigrants Act 1881*, http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/cia188145v1881n47267/ [data dostępu: 1.02.2016].

⁵² Pakeha – to biała ludność Nowej Zelandii, pochodzenia europejskiego.

⁵³ R. Herbut (2000), Rasizm, w: Antoszewski A., Herbut R. (red.), *Leksykon politologii*, Wrocław: Wydawnictwo ATLA 2, s. 491.

⁵⁴ W. Anioł (1989), *Geneza i rozwój procesu globalizacji*, Warszawa: Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych, s. 125–126.

⁵⁵ P. M. Smith (2007), *A concise history of New Zealand*, New York: Cambridge University Press, s. 12–13.

nie obejmowała Polaków, zaliczanych zresztą przez administrację nowozelandzką do Niemców, ze względu na to, że napływali oni z ziem zaboru pruskiego).

Ówczesna atmosfera rządów liberałów nowozelandzkich (rządy Harrego Atkinsona 1883–1884, Roberta Stouta 1884, ponownie Atkinsona 1884, ponownie Stouta 1884–1887, po raz kolejny Atkinsona 1887–1891 i wreszcie rządy formowane przez Partię Liberalną: Johna Ballance’a 1891–1893 i Richarda Seddona 1893–1906)⁵⁶, były w istocie, w rozumieniu współczesnych doktryn politycznych, rządami konserwatywnymi. To właśnie w czasach tej władzy, z jednej strony z przyczyn ideologicznych, o których wspomniano wyżej, a z drugiej w wyniku recesji gospodarczej (związanej ze spadkiem cen wełny na światowych rynkach i nazywanej „długą depresją” w latach 1877–1893)⁵⁷, podjęto udane próby ograniczania rynku dla pracowników spoza europejskiego kręgu kulturowego. Przegłosowano dwie poprawki do ustawy o chińskich imigrantach z 1881 r., najpierw w 1888 r., a potem w 1896 r. Stąd wnioskować trzeba, że dla nowozelandzkich polityków Chińczycy stali się zagrożeniem nie tylko rasowym, ale i ekonomicznym, z którym postanowiono walczyć w formie restrykcji i penalizacji masowej imigracji chińskiej. Ponadto dyskryminacją objęto kolejną grupę rasową, gdyż dwiema wspomnianymi poprawkami do ustawy z 1881 r.⁵⁸ nałożono również na Hindusów ograniczenia w osiedlaniu się w Nowej Zelandii. Polityka ta była konsekwencją połączenia uprzedzeń z aspiracjami gospodarczymi odległej brytyjskiej kolonii, mieszanka tych postaw nadal w żaden sposób nie stwarzała barier osiedleńczych dla Polaków, których fala emigracyjna do Nowej Zelandii w latach 70. i 80. XIX w. rozłożyła się na 40 statków. Polaków w Nowej Zelandii pod koniec XIX w. żyło ok. 100⁵⁹. Był to jednocześnie okres, w którym według teoretyków polityki Aotearoa przechodziła proces demokratyzacji, ukierunkowany na reżim demokracji liberalnej⁶⁰.

Poważny zwrot w polityce migracyjnej Nowej Zelandii dokonał się na przełomie wieków XIX i XX. Wtedy to w okresie rządów premiera R. Seddona wprowadzono pierwszą w dziejach tego dalekiego kraju ustawę ograniczającą imigrację, nie dyskryminującą konkretną mniejszość, lecz wskazującą po raz pierwszy preferowaną grupę migrantów, którą były osoby o brytyjskim rodowodzie. Wiązało się to zarówno ze strukturą demograficzną Nowej Zelandii, jak i z kierunkami eksportu nowozelandzkiego, dla którego głównym rynkiem

⁵⁶ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 533–534.

⁵⁷ *Ibid.*, s. 234–235.

⁵⁸ D. Tennet (2010), *Immigration and Refugee Law*, Wellington: LexisNexis, s. 2–3.

⁵⁹ L. Wątróbski, *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983...*, s. 50–54, 60.

⁶⁰ S. Huntington (2009), *Trzecia fala demokratyzacji*, przeł. A. Dziurdzik, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 48–49.

zbytu była londyńska metropolia. W związku z tym mocą ustawy ograniczającej imigrację (*Immigration Restriction Act 1899*) władze kolonii wykluczyły spośród grupy potencjalnych imigrantów wszystkich tych, których rodzice nie byli podległymi Korony brytyjskiej oraz nie potrafili pisać choćby w jednym języku europejskim, w praktyce w języku angielskim. Wydzwięk takiej polityki był ściśle rasistowski, bowiem na zasadzie wskazania pozytywnych czynników u imigrantów wykluczono już nie tylko Chińczyków i Hindusów, ale i tę część ludzkości, która nie była biała. Swoistością tej polityki i jej aktu prawnego było zastrzeżenie odnoszące się być może i do ludzi ras innych niż biała, bowiem ostatecznie to rząd w ramach prowadzonych przez siebie programów osiedleńczych miał prawo przyjąć ludzi wszelkich nacji. Oznaczało to preferowanie migracji zorganizowanej przez rząd i jego agendy.

W ustawie wprowadzono też, korzystając z kategorii medycznych, restrykcję imigracyjną o randze zakazu wejścia na terytorium Nowej Zelandii osobom, które były „idiotami”, „osobom przenoszącym śmiertelne lub niebezpieczne choroby zakaźne”. Widoczna stała się dbałość o czystość rasową „białej Nowej Zelandii”. Ustawą z 1899 r. nałożono też na Chińczyków konieczność wnoszenia opłaty 100 funtów za wstęp na terytorium Nowej Zelandii. Te drakońskie w istocie przepisy nie miały zastosowania jedynie wobec morskich rozbitków⁶¹. Restrykcje migracyjne na tle medycznych przypadłości pojawiły się już za sprawą ustawy o pasażerach imbecylach z 1882 r. (*The Imbecile Passangers Act 1882*), w której wyliczano kategorię osób objętych finansową restrykcją 100 funtów wstępu na terytorium kolonii: lunatycy, idioci, głusi, niemi, ślepi i chorzy. Ponadto osoby takie musiały zapewniać swoim majątkiem – bądź majątkiem swoich opiekunów – że będą się w stanie utrzymać w Nowej Zelandii przez co najmniej 5 lat⁶². Potencjalnie takie zapisy godziły także w Polaków, jeśli tylko byli chorzy bądź ułomni.

Po uzyskaniu przez Nową Zelandię statusu dominium brytyjskiego w 1907 r.⁶³ zaostrzono restrykcje wobec imigrantów z Azji na podstawie dwóch aktów prawnych, tj. nowelizacji ustawy o chińskich imigrantach z 1881 r., którą wprowadzono w 1907 r. (*Chinese Immigrations Amendment Act 1907*), oraz poprzez nowelizację ustawy o ograniczeniu imigracji z 1899 r. (*Immigration Restriction Amendment Act 1908*), wprowadzoną w 1908 r. Na mocy pierwszej z nich (z 1907 r.) każdy Chińczyk pragnący wejść na terytorium Nowej Zelandii musiał odczytywać przed celnikiem

⁶¹ *Immigration Restriction Act 1899*, http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/ira189963v1899n33354/ [data dostępu: 2.02.2016].

⁶² *Imbecile Passangers Act 1882*, http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/ipa188246v1882n58261.pdf [data dostępu: 2.02.2016].

⁶³ A. Dańda (2009), *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich*, Kraków: Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera, s. 50.

tekst w języku angielskim, składający się co najmniej ze 100 słów. Natomiast druga z nowelizacji była w pewnym sensie objawem rodzącej się biopolityki⁶⁴, bowiem obligowała Chińczyków opuszczających Nową Zelandię do składania odcisków palców na karcie zezwolenia na pobyt, tak aby nikt inny nie wjechał do Aotearoa na podstawie tego samego dokumentu⁶⁵. Z Nowej Zelandii planowano uczynić „Brytanię Południa”, a podobnie restrykcyjne zapisy imigracyjne wprowadzono w innych częściach Imperium Brytyjskiego: w Australii i Kanadzie.

Przyjęte postawy i zachowania polityczne oraz regulacje prawne mogły na początku XX w. stwarzać barierę dla tych Polaków, którzy podpadali pod kategorie osób głuchych, niemych, lunatyków itd. Dla osób zdrowych, a szczególnie dla tych, które brały udział w emigracji stymulowanej przez programy rządu Nowej Zelandii, barier osiedleńczych nie było, nawet jeśli byliby to Chińczycy czy Hindusi. Emigracja do Aotearoa na własną rękę odbywała się na innych warunkach aniżeli ta zorganizowana przez państwo i jego agendy, które emigrację do kraju kiwi starały się stymulować różnymi zachętami.

Kiedy Nowa Zelandia przystąpiła do I wojny światowej, wysłała swych żołnierzy między innymi do Turcji, gdzie w krwawych bojach na półwyspie Gallipoli rodził się mit założycielski nowozelandzkiej tożsamości narodowej. Tam właśnie Maorysi walczyli ramię w ramię z Brytyjczykami przeciwko Turkom (Imperium Osmańskie). Ten nowoczesny, globalny konflikt był wielkim obciążeniem gospodarczym i politycznym dla Nowej Zelandii⁶⁶. Dwie ustawy w okresie wojny i zaraz po jej zakończeniu regulowały prawo imigracyjne: ustawa o regulacjach wojennych z 1916 r. (*War Regulations 1916*) oraz ustawa o niepożądanych imigrantach z 1919 r. (*Undesirable Immigrants Act 1919*). W trakcie rządów Partii Narodowej z premierem Williamem Masseyem na czele uchwalono pierwszą ze wspomnianych ustaw, która wprowadzała restrykcję imigracji dla osób powyżej 15. roku życia w tym sensie, że od osób tych wymagano dokumentu potwierdzającego ich narodowość, bez takiego dokumentu osoby te nie mogły znaleźć się na terytorium Nowej Zelandii⁶⁷.

Drugi z omawianych aktów prawnych, czyli ustawa o niepożądanych imigrantach z 1919 r., odzwierciedlał polityczne konsekwencje wojny przegranej przez

⁶⁴ Pojęcie biopolityki wiąże się też z propagowanym przez Michela Foucaulta pojęciami biowładzy i ogólnie bezpieczeństwa państwa, zob. M. Foucault, *Bezpieczeństwo, terytorium, populacja...*, passim.

⁶⁵ *Chinese Immigrants Amendment Act 1907*, http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/cia-a19077ev1907n79363/ [data dostępu: 2.02.2016]; *Immigration Restriction Amendment Act 1908*, http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/iraa19088ev1908n230450/ [data dostępu: 2.02.2016].

⁶⁶ P. M. Smith, *A concise history of New Zealand...*, s. 123–135.

⁶⁷ http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/wraa19167gv1916n9342.pdf [data dostępu: 2.02.2016].

II Rzeszę Niemiecką i Austro-Węgry. Na terytorium Nowej Zelandii nie mogły bez zgody nowozelandzkiego Gubernatora Generalnego przebywać żadne osoby, które przed 14 sierpnia 1914 r. były obywatelami Niemiec lub Austro-Węgień lub przed tą datą urodziły się na terenie owych państw. Władze znosiły tym aktem sprawdzian znajomości języka angielskiego u imigrantów, ale podnosiły jeszcze bardziej opłatę dla Chińczyków, którzy chcieliby się osiedlić w Aotearoa.

Wśród osób niepożądanych byli zarówno przedstawiciele ludów tubylczych innych części kurczącego się już Imperium Brytyjskiego, jak i imigranci z Azji i południowej Europy. Poprzez dość szerokie kompetencje, przyznane urzędnikom ministerialnym na mocy ustawy, powstawała także potencjalna bariera osiedleńcza w prawie nowozelandzkim dla Polaków⁶⁸. Rok później, w 1920 r., zdecydowano się na uchwalenie kolejnej ustawy ingerującej w prawo imigracyjne, a zarazem odzwierciedlającej rzeczywisty kurs polityki Nowej Zelandii, borykającej się z wielkimi kosztami wojennymi i licznymi poniesionymi ofiarami (17 tys. poległych Nowozelandczyków i ok. 60 tys. rannych). Jednocześnie wojna i udział w niej wzmocniły tożsamość Nowozelandczyków, a w ich kraju zapanował „kolonialny nacjonalizm”, podobnie jak i w innych „białych dominiach” Korony brytyjskiej⁶⁹. Nowelizacja ustawy ograniczającej imigrację z 1908 r., wprowadzona w 1920 r. (*Immigration Restriction Amendment Act 1920*), umożliwiała wolny wstęp na terytorium państwa Brytyjczykom i Irlandczykom⁷⁰. W tym czasie Aotearoa staje się też, pomimo swego statusu dominium, samodzielnym aktorem politycznym na arenie międzynarodowej, gdyż przyjęta zostaje w 1920 r. do Ligi Narodów. Jest to konsekwencją zarówno uwarunkowań geopolitycznych po I wojnie światowej, jak i gry dyplomatycznej, w której Nowa Zelandia wystąpiła jako sygnatariusz traktatu pokojowego po konferencji paryskiej z państwami Osi⁷¹.

Osobną kartę w dziejach polityki i prawa imigracyjnego w Nowej Zelandii wyznaczył Wielki Kryzys lat 1929–1933, który załamał rozwój kapitalizmu i wzniecił pytania o sprawy społeczne. Jedynym działaniem, podejmowanym w tym czasie przez rząd nowozelandzki pod przewodnictwem George’a Forbesa i mającym ulżyć państwu poprzez niwelowanie skutków kryzysu, było cięcie wszelkich kosztów. Znoszono przy tym również bądź zmniejszano wszelkie świadczenia społeczne. Stopa bezrobocia zaczęła rosnąć do tego stopnia, że zaledwie od lutego 1931 r. do

⁶⁸ http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/uiea191910gv1919n44418/ [data dostępu: 2.02.2016].

⁶⁹ P. M. Smith, *A concise history of New Zealand...*, s. 124.

⁷⁰ http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/iraa192011gv1920n23429.pdf [data dostępu: 2.02.2016]; <http://www.parliament.nz/en-nz/parl-support/research-papers/00PLSocRP08011/immigration-chronology-selected-events-1840-2008> [data dostępu: 2.02.2016].

⁷¹ W. Balcerak (2010), *Liga Nadziei. Z dziejów Ligi Narodów*, Warszawa: Wydawnictwo Neriton, s. 36, 331; A. Dańda, *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich...*, s. 27–28.

lipca 1933 r. liczba bezrobotnych wzrosła z 23 tys. do 80 tys. osób⁷². W 1931 r., w dramatycznej sytuacji gospodarczej, władze przyjęły kolejną nowelizację ustawy o ograniczeniu imigracji z 1908 r. (*Immigration Amendment Restriction Act 1931*), tym razem przede wszystkim z zadaniem ochrony własnego rynku pracy i gospodarki. Ustawodawca przyznał sobie prawo do wprowadzania ograniczeń imigracji bez względu na rasę, narodowość, klasę czy wykonywany zawód. W ten sposób ograniczono emigrację praktycznie wszystkich osób niebędących obywatelami Zjednoczonego Królestwa. Specjalne uprawnienia na mocy nowelizacji zyskiwał Gubernator Generalny, który miał prawo w dowolnym momencie nakładać lub znosić restrykcje wobec wskazanych przez siebie osób, narodów, państw itd.⁷³ W tak złej sytuacji w 1932 r. zdecydowano nawet o zamknięciu Wydziału ds. Imigracji przy rządzie nowozelandzkim⁷⁴.

Dalsza ewolucja zarówno polityki nowozelandzkiej, jak i prawa w zakresie regulacji migracji wiązała się z sytuacją międzynarodową. W latach 30., w związku z rosnącymi obawami Żydów, również polskich Żydów, przed rosnącą falą antysemityzmu w Europie, Nowa Zelandia przyjmowała emigrację żydowską. Przykładowo w okresie międzywojennym większa część polskiej emigracji w Aotearoa była pochodzenia żydowskiego⁷⁵. Globalny charakter konfliktu znanego jako II wojna światowa doprowadził do sytuacji, w której pomimo regulacji prawnych w zakresie imigracji Nowa Zelandia przyjmowała na siebie szerokie zobowiązania dotyczące przyjmowania uchodźców w czasie wojny. Społeczeństwo nowozelandzkie jako ludność państwa alianckiego raczej zgodnie podchodziło do kwestii udzielenia uchodźcom schronienia na czas wojny, a nawet ponoszenia związanych z tym kosztów. Choć temat uchodźców nie jest tutaj szerzej podejmowany jako element kształtowania się polityki imigracyjnej, to na uwagę zasługuje postawa rządu nowozelandzkiego wobec polskich dzieci, które w 1944 r., dzięki zaproszeniu wystosowanemu przez rząd Petera Frasera, kierującego się pobudkami wybitnie humanitarnymi⁷⁶, trafiły do Osiedla Polskich Dzieci w Pahiatua⁷⁷.

⁷² M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 314, 323–324, 346.

⁷³ http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/iraa193121gv1931n2429/ [data dostępu: 2.02.2016].

⁷⁴ <http://www.teara.govt.nz/en/history-of-immigration/page-12> [data dostępu: 3.02.2016].

⁷⁵ Archiwum Instytutu Hoovera (dalej: AIH), sygn. MSZ 800/42/0/-/158, Organizations of press services. Plans and instructions, Folder 15 1943, Australia and New Zealand, 000673.

⁷⁶ AIH, sygn. 800/42/0/-/140, *War refugees*, Folder 6 1944, Geographic areas, Australia and New Zealand. Government. Contacts and correspondence. Pismo premiera S. Mikołajczyka do P. Frasera, 8 November 1944, London, 001042; AIH, sygn. 800/42/0/-/140, *War refugees*, Folder 6 1944, Geographic areas, Australia and New Zealand. Government. Contacts and correspondence. Pismo P. Frasera do K. Wodzickiego, 23 December 1943, Wellington, 001011.

⁷⁷ M. Waldoch (2010), *Polskie dzieci w Pahiatua*, „Cywilizacja i Polityka” nr 8, passim.

Bliżej końca wojny podejście Nowozelandczyków do polskich uchodźców stawało się dużo bardziej pragmatyczne i wiązało się z ich nadziejami na pozyskanie ich jako siły roboczej i przyszłych członków „narodu nowozelandzkiego”. Wyrazem takich postaw była rozmowa, która miała miejsce 22 maja 1945 r. w Londynie pomiędzy ministrem spraw zagranicznych rządu RP Adamem Tarnowskim a przewodniczącym nowozelandzkiej Partii Narodowej Sidneyem Hollandem. W jej toku Nowozelandczycy zgłosili zainteresowanie emigracją Polaków do Aotearoa, ale określili swe zainteresowanie tylko wobec wybranych grup narodu polskiego: dzieci, kobiet w wieku do 20 lat i bliżej nieokreślonej liczby robotników rolnych – na co polski minister zapatrywał się sceptycznie⁷⁸. Takie potrzeby na imigrację wiązały się z profilem gospodarki nowozelandzkiej, której główną gałęzią jeszcze w latach 50. XX w. było rolnictwo⁷⁹.

Ogromny wysiłek wojenny Nowej Zelandii, która tuż przed wybuchem II wojny światowej wdrożyła pakiet socjalny zmierzający w kierunku *welfare state*, powodował, że kraj ten stawał się atrakcyjnym celem dla powojennych imigrantów. Co ósmy mieszkaniec Aotearoa był w nowozelandzkim wojsku. Oznaczało to zaangażowanie w siły zbrojne około 205 tys. Nowozelandczyków, którzy walczyli na Krecie, w Afryce, we Francji i – jako lotnicy – nawet nad Polską oraz na wyspach Pacyfiku. Obecność żołnierzy amerykańskich zwiększyła – bądź też spowodowała – konsumpcję mleka, coca-coli, hamburgerów i innych produktów. Wpływało to nie tylko na samą gospodarkę, ale i na kulturę nowozelandzką, przez wpływ wytworów kultury masowej zmieniając zasadniczo wcześniejsze wzorce, także w postrzeganiu roli i miejsca kobiet. Nowe wizje porządku powojennego włączały Nową Zelandię w nowy ład powojenny: od 1945 r. jest ona już członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), dającym wyraz swym aspiracjom pacyfistycznym i humanitarnym. Jednocześnie władze kraju kiwi przeciwstawiły się wizji powojennej imigracji masowej, utrzymując wobec migrantów zewnętrznych restrykcje o podłożu rasowym i preferując nadal imigrantów rasy białej, będących równocześnie Brytyjczykami, ewentualnie akceptowano białych mieszkańców Europy północnej. Przy tym rozpoczął się po wojnie proces kształtowania nowozelandzkiego narodu w oparciu o przyjęcie Statutu Westminsterkiego (1945 r., ratyfikacja w 1947 r.) i tym samym porzucenie przez Nową Zelandię statusu dominium brytyjskiego

⁷⁸ Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (dalej: IPMS), sygn. A.II.E/609, Kierownik działu brytyjskiego Jan Librach do Konsulatu Generalnego RP w Nowej Zelandii, *Notatka z rozmowy Pana Ministra Spraw Zagranicznych z Szefem Partii Konserwatywnej N. Zelandii p. Holland i jego zastępcą p. Doidge*, 17 maja 1945.

⁷⁹ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 433.

na rzecz państwowej suwerenności (choć szczątkowe atrybuty władzy do dziś dzierży Korona brytyjska).

W nowo powstałej sytuacji zimnowojennego i spolaryzowanego świata niewielka Nowa Zelandia, rozglądając się za gwarancjami bezpieczeństwa, coraz częściej skłaniała się ku pacyfizmowi i zwracała w stronę basenu Oceanu Spokojnego, rozumiejąc, że Wielka Brytania nie jest już w stanie zagwarantować jej bezpieczeństwa⁸⁰. Od 1948 r. zauważa się realny wpływ prawa międzynarodowego na prawo imigracyjne Nowej Zelandii. Wiązało się to z wdrożeniem postanowień Zgromadzenia Ogólnego ONZ, zebranych w *Powszechnej deklaracji praw człowieka*⁸¹.

Okres dwóch wojen światowych spowodował, że Nowa Zelandia obok Australii stała się główną bazą zaopatrzeniową z dużą ilością produktów niezbędnych do prowadzenia i kontynuowania wojny. Rozbudziło to znacząco potencjał nowozelandzkiego przemysłu i zapotrzebowanie na siłę roboczą⁸². Nie zmieniło jednak faktycznego klientelizmu gospodarczego wobec Londynu, który trwał do przełomu lat 60. i 70. XX w., bowiem gospodarka Aotearoa uzależniona była od potrzeb dawnej metropolii⁸³. Właściwie dopiero wstąpienie Wielkiej Brytanii w 1973 r. do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), uświadomiło Nowozelandczykom konieczność dywersyfikacji swojego eksportu w związku z utratą kluczowego odbiorcy produktów⁸⁴.

W ramach deklaracji humanitarnych i jako wyraz uczestnictwa w pracach Międzynarodowej Organizacji do spraw Uchodźców (IRO) Nowa Zelandia zobowiązała się przyjmując między innymi polskich „dipisów” z Niemiec (*Displaced Persons*), których przyjęto w latach 1949–1951 w liczbie ok. 550 osób. W tym samym czasie liczba Polonii w Aotearoa wzrosła dzięki ogólnej imigracji do ok. 2 tys. osób⁸⁵.

⁸⁰ P. M. Smith, *A concise history of New Zealand...*, s. 158–175.

⁸¹ D. Tennet, *Immigration and Refugee Law...*, s. 21.

⁸² T. Olszewski (1975), *Geografia ekonomiczna Australii i Oceanii*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 272.

⁸³ K. Żołądkiewicz (2007), *Integracja ekonomiczna Australii i Nowej Zelandii jako przykład współczesnych procesów integracyjnych*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 83.

⁸⁴ J. McAloon (2010), *New Zealand since the war*, w: Miller R. (red.), *New Zealand Government & Politics*, Sydney: Oxford University Press, s. 32–33.

⁸⁵ IPMS, sygn. A.II.E/1202, List K. Wodzickiego do sekretarza generalnego MSZ RP T. Gwiadzdoskiego, 3 sierpnia 1949, Wellington; IPMS, sygn. A.II.E/1202, K. Wodzicki do Ministra Spraw Zagranicznych RP M. Sokołowskiego w Londynie, 8 grudnia 1951, Wellington, s. 1.

KU TECHNOPOŁOWI

Dokonujące się przekierowanie uwagi na państwa Pacyfiku przyniosło między innymi zniesienie restrykcji migracyjnych wobec Chińczyków poprzez przyznanie im prawa do naturalizacji. Natomiast odpowiedzią na zaostrzającą się sytuację międzynarodową w związku z zimnowojennym wyścigiem zbrojeń było wprowadzenie w 1961 r. nowej poprawki do ustawy ograniczającej imigrację z 1908 r. (*Immigration Amendment Act 1961*), która nakładała na imigrantów konieczność posiadania zezwoleń (*permits*) na wejście na terytorium Nowej Zelandii⁸⁶. W owym czasie rządziła Partia Narodowa z premierem Keithem Holyoakem. Paradoksem nowelizacji było to, że praktycznie zrównała ona w prawach wstępu do Aotearoa wszystkich chcących się do niej dostać, bowiem obywatel każdego państwa oprócz Australii musiał przedstawić pozwolenie na wejście na terytorium państwa nowozelandzkiego⁸⁷. Dość wspomnieć, że od 1960 r. przedstawiano politykę imigracyjną ku umożliwianiu osiedlania się osób o kwalifikacjach pożądanych przez wybrane sektory gospodarki, bez względu na rasę, klasę i poglądy⁸⁸. Był to objaw odejścia od elementów rasistowskich w polityce i ustawodawstwie imigracyjnym, które zdominowały od 1881 r., czyli przez 80 lat, politykę i prawo imigracyjne w Nowej Zelandii, uchodzącej za modelowe państwo demokracji liberalnej.

Pomimo oporu społecznego przed imigracją na masową skalę, Nowa Zelandia, aby móc konkurować na rynkach globalnych i realnie kształtować swoją politykę obronną, zmuszona została do wprowadzenia pewnych bodźców imigracyjnych. Od 1947 r. przybyło do Nowej Zelandii w ciągu 30 lat około 100 tys. osadników, głównie młodych i niewykwalifikowanych, a także wykwalifikowanych robotników przemysłowych. Skład tej grupy wyraźnie określały przedstawione powyżej regulacje prawne⁸⁹. Postępująca w Nowej Zelandii industrializacja gospodarki, popularyzacja kultury masowej (amerykanizacja, ze swoją ironiczną falą kontrkultury), uniformizacja postaw, standaryzacja i wdrażanie nowych środków komunikacji⁹⁰ wpisywały się w teorię trzeciej fali Alvina i Heidi Tofflerów⁹¹ i oznaczały przyśpieszenie zmiany społecznej i politycznej w gospodarce globalnej, w tym i w Nowej Zelandii.

⁸⁶ P. M. Smith, *A concise history of New Zealand...*, s. 184.

⁸⁷ http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/iraa19611961n85384/ [data dostępu: 3.02.2016].

⁸⁸ <http://www.parliament.nz/en-nz/parl-support/research-papers/00PLSocRP08011/immigration-chronology-selected-events-1840-2008> [data dostępu: 3.02.2016].

⁸⁹ <http://www.teara.govt.nz/en/history-of-immigration/page-14> [data dostępu: 3.02.2016].

⁹⁰ M. King, *The Penguin history of New Zealand...*, s. 449–468.

⁹¹ A. Toffler (1980), *The Third Wave*, New York: William Morrow and Co., passim.

O kompleksowej zmianie prawa imigracyjnego postanowiono w 1964 r., kiedy wprowadzono ustawę o imigracji (*Immigration Act 1964*). Akt ten konsolidował zapisy odnoszące się do kwestii imigracyjnych w nowozelandzkim prawie. Utrzymywano konieczność posiadania zezwoleń na wstęp na terytorium Nowej Zelandii, nie określano żadnych kategorii takich zezwoleń. Ustawodawca wskazał jednak preferowane kraje imigracji: Austria, Niemcy, Belgia, Islandia, Norwegia, Kanada, Irlandia, Szwecja, Dania, Włochy, Szwajcaria, Finlandia, Luksemburg, Wielka Brytania, Francja, Holandia i USA. Kontynuowano restrykcje wobec osób z problemami psychicznymi, określając je jako „niedorozwinięte umysłowo” – takim imigrantom odmawiano wstępu. Na mocy ustawy z 1964 r. Nowa Zelandia podpisywała specjalne umowy bilateralne, umożliwiające imigrację z wybranych krajów; taką umowę zawarto z Holandią⁹².

Taka polityka w oczywisty sposób ograniczała możliwości migracyjne Polaków do Aotearoa, a bariery były tym poważniejsze, że trwała zimna wojna, w której Polska Rzeczpospolita Ludowa i jej obywatele znaleźli się po drugiej stronie żelaznej kurtyny. W ten sposób upadł też projekt „białej Nowej Zelandii”, bowiem w kolejnych latach po ogłoszeniu ustawy z 1964 r. przybywało zarówno imigrantów z basenu Pacyfiku, jak i z innych części świata. Wśród Polinezyjczyków większość imigrantów stanowili niewykwalifikowani robotnicy oraz pomoce domowe, a szeroki strumień polinezyjskich imigrantów, który wpłynął do Aotearoa, był wynikiem braku rąk do pracy w sektorze najprostszych prac robotniczych i stymulowany był przez rząd nowozelandzki⁹³. Takie zmiany w prawie były wynikiem przemiany podejścia społeczeństwa i rządów do polityki imigracyjnej Aotearoa, która w kolejnych latach przeszła od dyskryminacji na tle rasistowskim do polityki preferencji kwalifikacji i umiejętności u imigrantów, a nawet uchodźców⁹⁴, czyli do innego rodzaju dyskryminacji, którą określić można jako dyskryminację przez wzgląd na rozwój cywilizacyjny kraju pochodzenia. Oczywiście bowiem stało się, że większość napływających do Nowej Zelandii imigrantów z potencjalnie bliskich krajów wychodźstwa, zaliczających się do krajów „biednego Południa” lub inaczej Trzeciego Świata, nie będzie miała większej szansy na życie w kraju kiwi, który stał się członkiem elitarnego „Pierwszego Świata” i „bogatej Północy”, choć leży w południowej hemisferze. W przyszłości jeszcze zaostrowano w polityce imigracyjnej „próg cywilizacyjny”, preferując osoby o wykształceniu technicznym i specjalistycznym, a pewne otwarcie na imigrację nie oznaczało jeszcze zgody Pakeha

⁹² http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/ia19641964n43165/ [data dostępu: 4.02.2016].

⁹³ <http://www.teara.govt.nz/en/history-of-immigration/page-15> [data dostępu: 4.02.2016].

⁹⁴ D. Tennet, *Immigration and Refugee Law...*, s. 12.

i Maorysów na budowę społeczeństwa wielokulturowego. Zjawiskom tym towarzyszyła integracja gospodarcza w rejonie Pacyfiku: w 1966 r. Australia i Nowa Zelandia podpisały umowę o wolnym handlu (*New Zealand – Australia Free Trade Agreement*, NAFTA), która w 1983 r. zastąpiona została układem o rozszerzeniu stosunków ekonomicznych pomiędzy Australią i Nową Zelandią (*The Australia – New Zealand Closer Economic Relations*, CER)⁹⁵.

Ważką kwestią dla imigrantów były możliwości naturalizacji, nabywania obywatelstwa i w konsekwencji stałego osadnictwa i zapuszczania korzeni w Aotearoa. Na ich nieco korzystniejsze położenie wpłynęła ustawa o obywatelstwie z 1977 r. (*Citizenship Act 1977*). Od tego momentu każdy, kto był rezydentem w Nowej Zelandii i przebywał na jej terytorium przez określony czas oraz znał język angielski, był uprawniony do ubiegania się o obywatelstwo, bez względu na rasę lub klasę społeczną. Ponownie potwierdził się obrany w latach 70. XX w. kurs polityki imigracyjnej, polityki otwartej na imigrację ludzi o pożądanym kwalifikacjach i umiejętnościach. Również Polacy mogli ubiegać się o obywatelstwo nowozelandzkie w ramach nowego prawa⁹⁶.

Pragmatyzm Nowozelandczyków objawiał się wielokrotnie nie tylko wobec imigrantów ekonomicznych, ale także wobec uchodźców, o czym przekonali się w okresie polskiego przełomu politycznego lat 80. XX w. działacze „Solidarności” i inne osoby stanowiące zaplecze tworzącej się opozycji demokratycznej. Nowa Zelandia w sierpniu 1980 r. zgodziła się przyjąć z Polski grupę 100 uchodźców, którym postawiono bardzo restrykcyjne warunki przyjęcia. Mieli to być ludzie młodzi, raczej samotni. Jeśli chciało emigrować z Polski (przez Austrię) małżeństwo, to preferowano małżeństwa z jednym dzieckiem. W odniesieniu do kwalifikacji i umiejętności uchodźców należących do tej grupy wskazywano, że powinni legitymować się zawodami rzemieślników, odrzucano aplikację osób z wyższym wykształceniem⁹⁷. W latach 80. XX w. postępowały procesy integracji gospodarczej z krajami basenu Pacyfiku⁹⁸. Polacy w drugiej połowie XX w. utworzyli jedno z najsilniejszych ogniw społeczeństwa obywatelskiego

⁹⁵ J. Eska (2010), Specyfika anglosaskiego modelu gospodarki na przykładzie systemów Australii i Nowej Zelandii, „Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Australii, Nowej Zelandii i Oceanii”, nr 1, s. 27.

⁹⁶ <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1977/0061/latest/DLM443684.html> [data dostępu: 4.02.2016].

⁹⁷ IPMS, sygn. A. II. E – 1609, List J. Pobóg-Jaworowskiego do A. Balko Delegata Rządu RP w Austrii, 10 sierpnia 1981.

⁹⁸ J. Eska (2010), Specyfika anglosaskiego modelu prawnego – ustrojowego i gospodarczego na przykładzie Nowej Zelandii, w: Mikucka-Wójtowicz D. (red.), *Przyszłość – teraźniejszość – przyszłość: problemy badawcze młodych politologów*, Kraków: Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, s. 65.

go poprzez sieć swoich organizacji polonijnych. Dzięki wysokim zdolnościom politycznym tworzyli grupy interesu i skutecznie ubiegali się o polskie interesy w Nowej Zelandii, jednocześnie manifestując publicznie swoją tożsamość narodową, zarówno w czasie nowozelandzkich, jak i polskich świąt narodowych⁹⁹.

Otwarcie na wielokulturowość w Aotearoa dokonało się faktycznie dopiero w latach 90. XX w. Zmieniła się też rozpowszechniana przez dyskurs publiczny opowieść o Nowej Zelandii, już nie była to „Brytania Południa”, ale „czysta i zielona Nowa Zelandia” – idealne miejsce do życia i wychowywania dzieci dla wykwalifikowanych obywateli świata. Od zaściankowości i nacjonalizmu brytyjskiego, wspartego nurtem rasizmu, Aotearoa przechodzi ku kosmopolityzmowi¹⁰⁰. Szczególnie ustawa o imigracji z 1987 r. (*Immigration Act 1987*) zapowiadała uznanie przez prawodawcę zmian społecznych, które następowały w niespotykanym wcześniej tempie. Odtąd kwalifikacje zawodowe i biegłość w posługiwaniu się językiem angielskim stały się wyznacznikiem przyznania pozwoleń na wejście na teren Nowej Zelandii. Restrykcje migracyjne przyjęły więc formę dyskryminacji osób nieznających języka i nieposiadających odpowiednich kwalifikacji oraz umiejętności, których potrzebowała nowozelandzka gospodarka. Było to ostateczne odejście od kwestii wagi narodowości w polityce imigracyjnej¹⁰¹.

Działania polityczne w czasach rządów Partii Pracy, kiedy premierem był David Lange, wiązały się ze znacznymi zmianami gospodarczymi. Likwidowano rozwiniętą formułę *welfare state* na rzecz narzędzi gospodarki wolnorynkowej w wersji Milтона Friedmana. Dla Aotearoa reformy lat 80. były prawdziwą „terapią szokową”. Nowa Zelandia przechodziła ciężki okres reform i zmiany struktury zatrudnienia oraz przebudowy całej gospodarki narodowej. Proces ten zyskał sobie miano *rogeronomiki* od imienia Rogera Douglasa – ministra finansów w rządzie Partii Pracy¹⁰². Gospodarka nowozelandzka borykała się w tym czasie z wysokim bezrobociem, spadkiem zamożności mieszkańców, tym samym uszczupleniem siły nabywczej na rynku wewnętrznym. Wzrastały też koszty życia, eksportu, zadłużenia narodowego i wydatki państwa¹⁰³. Dlatego

⁹⁹ L. Wątróbski, *Polskie osadnictwo w Nowej Zelandii 1872–1983...*, s. 128–262.

¹⁰⁰ P. M. Smith, *A concise history of New Zealand...*, s. 243.

¹⁰¹ <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1987/0074/latest/DLM108018.html> [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰² R. Prebble (2008), *Nowozelandzkie odrodzenie gospodarcze*, przeł. B. Walczyna, Warszawa: Wydawnictwo Prohibita, s. 7, 15, 65.

¹⁰³ C. Davidson (1995), *Employment in New Zealand after the “Revolution”: The outcome of restructuring in the 1980s*, „British Review of New Zealand Studies (BRONZS)”, no. 8, December, s. 99.

wdrożono program *rogeronomiki*. Wymienioną ustawę imigracyjną nowelizowano trzykrotnie w latach 1991, 1999 i 2003 (*Immigration Amendment Act 1991, 1999, 2003*). Poprawki do ustawy w 1991 r. wprowadziły dla imigrantów i uchodźców kilka ciał odwoławczych¹⁰⁴, zmiany w 1999 r. regulowały status uchodźców na terytorium Nowej Zelandii¹⁰⁵, natomiast nowelizacją w 2003 r. potwierdzono wzrastające wymogi w zakresie kwalifikacji zawodowych i językowych wobec przyszłych imigrantów¹⁰⁶ oraz wprowadzono obligatoryjność udostępniania danych biometrycznych przez imigranta państwu nowozelandzkiemu. Zgodnie z ustawą danymi biometrycznymi mogą być zarówno linie papilarne, jak i obraz tęczówki oka czy inne dane.

Rewolucyjne zmiany zaszły w 2009 r., kiedy wprowadzono nową ustawę imigracyjną (*Immigration Act 2009*), która uwzględniła szybki postęp technologiczny. Od imigrantów bądź osób ubiegających się o wizy wymaga się udostępnienia danych biometrycznych w różnorodnych kategoriach¹⁰⁷. Celem ustawodawcy zdawało się poszukiwanie balansu pomiędzy prawami jednostki i interesem państwa nowozelandzkiego, jednak balans ten zdaje się zachwiany na rzecz państwa. Zniesiono obowiązek ubiegania się o pozwolenie na wjazd do Nowej Zelandii, rozszerzając jednak przepisy wizowe. Ustawą zniesiono wcześniejsze cztery instytucje odwoławcze dla imigrantów i uchodźców, wprowadzając jedną instytucję, tj. Immigration and Protection Tribunal. Ewentualną uznaniowość w procesie decyzji podejmowanych przez urzędników państwowych w kwestiach imigracji ograniczono ustawą, wprowadzając w niej „instrukcje imigracyjne”¹⁰⁸. W związku z tym, że zniesione zostały restrykcje narodowościowe i etniczne, Polacy zaczęli podlegać takim samym przepisom imigracyjnym jak wszystkie inne narody świata.

Duże znaczenie dla gospodarki nowozelandzkiej ma prócz przemysłu także turystyka¹⁰⁹, ale i umiędzynarodowienie edukacji uniwersyteckiej, dlatego należy się spodziewać w przyszłości dalszego znoszenia barier imigracyjnych na rzecz

¹⁰⁴ <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1991/0113/1.0/DLM249759.html> [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰⁵ <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1999/0016/latest/DLM20899.html> [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰⁶ <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2003/0030/latest/DLM198365.html> [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰⁷ http://www.legislation.govt.nz/act/public/2009/0051/latest/DLM1440671.html?search=ts_act_immigration_resel_25_a&p=1 [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰⁸ http://www.legislation.govt.nz/act/public/2009/0051/latest/DLM1440303.html?search=ts_act_immigration_resel_25_a&p=1 [data dostępu: 4.02.2016].

¹⁰⁹ J. Henderson, P. Bellamy, (2001), *Democracy in New Zealand*, Christchurch: Macmillan Brown Centre for Pacific Studies, s. 23.

wdrożenia rozwiązań, pozwalających na jeszcze szybszy proces wzrostu wielokulturowości Nowej Zelandii, choć proces ten ograniczać może między innymi międzynarodowy terrorizm. Łagodzenie przepisów i zmiany postaw w polityce migracyjnej wiązać należy z obecnym zaangażowaniem Nowej Zelandii w działania na rzecz wolnego handlu globalnego. Przykładem może być udział w Rundzie Doha, prowadzonej przez Międzynarodową Organizację Handlu (WTO), gdzie w zasadzie liberalizuje się przepisy handlu międzynarodowego¹¹⁰, które wymagać też będą liberalizacji polityki i przepisów migracyjnych w krajach członkowskich.

Nowoczesne gospodarki prowadzą tzw. drenaż mózgow, stąd łagodzenie przepisów migracyjnych wiąże się ze wznoszeniem kolejnych barier w postaci coraz wyższych wymogów edukacyjnych dla przyszłych imigrantów. Społeczeństwo postindustrialne, które rozwija się gospodarczo w największej mierze dzięki rozbudowanemu sektorowi usług, wymaga pracy osób o wysokich kwalifikacjach. Chcąc utrzymać konkurencyjność gospodarki na światowych rynkach, Nowa Zelandia będzie podnosiła wymagania co do kwalifikacji i umiejętności imigrantów, rozbudowując system zachęt dla utalentowanych młodych ludzi z całego świata. Zdaje się w tej perspektywie, że dla Polaków jedynym ograniczeniem w emigracji do Nowej Zelandii będzie kwestia kwalifikacji technicznych i umiejętności językowych związanych z sektorami gospodarki wysokorozwiniętej (*high-tech*).

ZAKOŃCZENIE

W podsumowaniu tego niewielkiego studium można przedstawić konkluzję, że wyłania się ważne zagadnienie prawomocności prawa migracyjnego w społeczeństwie liberalnej demokracji, szczególnie w odniesieniu do zagadnień humanitarnych, jak i spraw stanowiących spuściznę postkolonializmu (jak problemowe kwestie własności ziemi w Nowej Zelandii). Pomimo niewątpliwego dziedzictwa kolonialnego i związanego z nim zniewolenia, a później emancypacji ludności rdzennej, Nowa Zelandia przeszła drogę od państwa Trzeciego Świata do „klubu Państwa Pierwszego Świata” i nadal, pomimo pewnych trudności związanych z reformami neoliberalnymi, zalicza się do grupy państw wysokorozwiniętych, pozostając atrakcyjnym celem emigracji dla Polaków. W tym studium nie zdołano odpowiedzieć na pytanie o to, jak polityka migracyjna w Nowej Zelandii kształtowała się wobec form polityki migracyjnej innych

¹¹⁰ http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm [data dostępu: 5.02.2016].

byłych kolonii i dominiów brytyjskich, szczególnie tzw. „białych dominiów”, czyli Kanady i Australii. Przeprowadzenie w przyszłości takiego studium porównawczego mogłoby być korzystne poznawczo.

W wyniku przeprowadzonego badania potwierdzono pozytywnie hipotezę, stanowiącą przypuszczenie, że polityka imigracyjna w Nowej Zelandii i związane z nią ustawodawstwo kreowane były stosownie do priorytetów życia gospodarczego i dominujących ideologii.

Uogólniając należy uznać, że:

1. Wolność osadnicza była w pełni praktykowana jedynie w okresie przed traktatem z Waitangi w 1840 r., następnie inwestycje publiczne i kwestie gospodarcze oraz wizje rozwoju determinowały regulacje imigracji, dla których w ostatnich dwóch dekadach XIX w. czynnikiem był także rozpowszechniony wtedy w świecie Zachodu rasizm, dotyczący najpierw imigrantów z Chin, a następnie imigrantów z Indii i innych rejonów Azji i Pacyfiku.
2. Bez względu na partię polityczną, która formowała rząd i posiadała większość w Izbie Reprezentantów i Radzie Legislacyjnej (istniejącej od 1852 do 1950 r.)¹¹¹, polityka imigracyjna zawsze podporządkowana była kryterium gospodarczej przydatności imigrantów, ze stosowaniem pewnych form wykluczenia na tle rasowym do lat 60. XX w.
3. Jedynym odstępstwem rządów Nowej Zelandii od kryteriów przydatności imigrantów dla życia gospodarczego Aotearoa była jej postawa względem uchodźców, choć i w tym względzie nastawienie władz było dyktowane pragmatyką i praktyką przyjmowania ludzi młodych, którzy zdołaliby się zaadaptować do kultury nowozelandzkiej oraz dać wkład w rozwój cywilizacyjny Nowej Zelandii.
4. Zauważa się wielki wpływ myśli i prądów intelektualnych na kształtowanie polityki imigracyjnej.
5. Eksporterski charakter gospodarki Nowej Zelandii warunkował proces restrukturyzacji imigracyjnych w podobnej mierze, jak ideologie i stereotypy.
6. Humanitaryzm oraz kwestie praw człowieka w odniesieniu do polityki i prawa imigracyjnego ustępowały potrzebom życia gospodarczego.
7. Polityka imigracyjna i prawo nowozelandzkie w tym zakresie pozbawione są pierwiastków humanizmu, ukazując tworzenie się technopolu.
8. W Nowej Zelandii polityka i prawo imigracyjne kształtowane są w celu sprostania wyzwaniom cywilizacyjnym, w szczególności w sferze gospodarczej, poprzez tworzenie za pomocą odpowiednich regulacji prawnych takich

¹¹¹ A. Dańda, *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich...*, s. 50.

- warunków, które pozwolą gospodarce nowozelandzkiej uczestniczyć w międzynarodowej rywalizacji gospodarczej.
9. W wyniku rozwoju cywilizacyjnego w Aotearoa, któremu sprzyjały rozwiązania polityczno-prawne w zakresie imigracji, dokonano europeizacji i wester-nizacji wysp nowozelandzkich.
 10. Na żadnym etapie rozwoju polityki i prawa imigracyjnego Polacy jako grupa narodowa nie podlegali restrykcjom rasowym lub religijnym. Nie byli przez wzgląd na te cechy dyskryminowani, podlegali natomiast, jak inni Europej-czycy, podobnym pragmatycznym wymogom, podporządkowanym utylitary-stycznej logice kolonizacji wyspy.